

En jagtnation med hår på brystet

New Zealand er en jagtnation helt for sig selv. Her er fortællingen om newzealandsk jagt gennem tusind år, hvor maorier, nybyggere, udsatte arter og oprindelig fauna har kæmpet for at overleve i landets spektakulære natur.

Af: Per Jacobsen Fotos: Alexander Turnbull Library NZ m.fl.

Et vanligt syn i de Newzealandske bjerge gennem flere årtier – om noget en smule mere sjældent i de senere år.

De første gemser, to bukke og tre nannys, holdt i fragtkassen, bliver gjort klar til at slippes løs i de sydlige alper nær Mt. Cook på sydøen i året 1907.

Hjorten har lugtet lunt! Den bevæger sig i hastige skridt op ad bjerget, halvt dækket af den tidlige morgendis. Afstanden til dyret er 360 meter, for pokker, det er langt! Situationen er i det hele taget speciel: Jeg er i min lejr, ligger stadig i soveposen, og geværet ligger an på det vildsvin, der var gårsdagens jagtudbytte.

Nysgerrighed får dyret til at stoppe op en sidste gang, jeg placerer min finger omkring aftrækkeren og klemmer til, i hvad der føles som en uendelighed. Et øredøvende brag smælder gennem dalen, hjorten springer op på bagbenene og falder bagover død ned ad bjerget. Jeg ligger tilbage med følelsen af, at min mest heldige hjort nogen sinde er skudt. Foran mig ligger godt 14 timers hårdt slæbearbejde med at få vildtet ned ad bjerget til min bil. Hvor er det sindssygt, at en totalt fremmed for New Zealand har mulighed for at kunne opleve sådanne eventyr uden at skulle betale det halve kongerige!

Jagt er et slaraffenland af muligheder, så længe man har penge nok. Men for mig handler jagt om glæde, spænding, fair chase, at ordne vildtet selv og bringe maden hjem til familien. Det har ikke meget at gøre med indhegningsjagt, betalingsgodsjagter, horder af professionelle guider, apportører og hjælpere og bukkejagt med anlæg på kølerhjelm af en Fiat. Jagt er et instinkt, der ligger dybt i størstedelen af os, og ingen jæger er i tvivl, når instinktet bliver vakt til live.

Hvad ægte jagtinstinkt er – det oplever man i Aotearoa, "landet med den lange hvide sky", som er maoriernes navn for New Zealand.

KAPTJN COOK

Omkring år 1000 kom maorierne til New Zealand og bosatte sig. De levede uforstyrret der indtil 1642, hvor Abel Tasman opdagede New Zealand, men han forlod det igen. I 1769 blev det genopdaget af kaptajn James Cook, og derfra gik det hurtigt. Nybyggere kom til landet i løbet af 1800-tallet, og en traktat, som giver overherredømmet ►

Deer culler Joff Thomson (til højre) og en ukendt deer-culler i en stor vandretur ud af bjergene i 1940'erne, bærende fær-digbehandlede krondyrsskind ud til ivrige købere.

Wirecrossing.

Typisk basecamp for deer cullere i 1930.

► over New Zealand til den britiske dronning, bliver under-skrivet af maori-høvdingene og den britiske krone.

Herefter bliver New Zealand genstand for en strøm af mennesker, materialer, planter – og dyr. Mad, pels, trofæ-jagt, turisme og ønsket om at kontrollere skadedyr var blot nogle af årsagerne, der førte til indførelsen af en række udefrakommende dyrearter. Hvad man dengang ikke overvejede, var langtidskonsekvenserne.

Det bedste – eller værste – eksempel er New Zealands nationale stolthed, kiwifuglen, der før menneskets ankomst ikke havde naturlige fjender. Den er udstyret med et fladt brystben, som gør den ude af stand til at flyve, så man kan sagtens forestille sig, hvad der skete, når alverdens rovdyr blev sluppet løs i nærheden.

Udsætninger som katte, rotter, lækatte, ildere og grise udnyttede da også på bedste vis kiwifuglens handicap, og det har resulteret i et kæmpe indhug i bestanden, så i dag er fuglen udrydningstruet. Omkring halvdelen af alle kiwifuglens æg bliver aldrig udklækket, både pga. naturlige bakterier og især, fordi kiwifuglen forstyrres af rovdyr under rugningen. Af de æg, der endelig udklækkes, dør 90 procent af ungerne inden for de første seks måneder. Af de tilbageværende bliver 70 procent dræbt af vilde katte og lækatte, og omkring 20 procent dør af naturlige årsager og i kløerne på andre rovdyr. Færre end fem procent af kiwierne når at blive voksne.

Modstykket til kiwiens skæbne er possumen, det lokale navn for opossum eller pungrotte – det halvstore pelsdyr, som newzealændere elsker at hade.

I 1837 blev den indført fra Australien med henblik på pelsindustri, men det skulle vise sig at være en katastrofal beslutning. I dag bruger regeringen omkring 110 mio. newzealandske dollars om året på at bekæmpe de 70 mio. possummer i New Zealand. Deres effekt på den oprindelige natur er voldsom: De har ingen naturlige fjender, de æder de friske skud på de lokale træer – samt ikke mindst kiwifuglens æg.

DET GIK FOR GODT

Intet af det så man komme, da man startede med importen af nye arter til den isolerede ø-nation. Nogle dyr blev introduceret for jagtens skyld såsom kronhjorten, hvor ideen var at skabe et paradys for eventyrlystne jægere og give New Zealand en dimension, som landet manglede.

Hvad man ikke havde taget i betragtning, var både besværet ved at jage dyrene og den enorme trivsel, dyrene ville få i New Zealand. Ganske vist var det nemt nok at skyde i baghaverne ved byerne, men landet er en hel del større end det, og bestandene voksede og voksede, uden at nogen rigtig tog sig af det.

En deltager på en ekspedition har således fortalt, at han i 1926 havde bevæget sig dybt ind i dalen Whitcombe Valley på sydøen, hvor han noterede sig dalens udformning og bevoksning. 10 år senere var han på endnu en ekspedition til selvsamme dal, og han kunne nu konstatere, at hvor han første gang kunne se 50 meter frem, kunne han nu se en halv kilometer!

Årsagen var, at dyrene åd alle de friske skud, og det

slog træerne ihjel på skrænterne med det resultat, at rød-derne døde. Det svækkede hele bjergsider så meget, at kæmpemæssige jordskred var at se overalt. Disse nye dyrearter var simpelt hen ved at ændre New Zealands fauna og landskab.

DEER CULLERS

I løbet af 1920'erne blev New Zealands skovstyrelse opmærksom på det voksende problem, og i 1931 annoncerede regeringen efter "deer cullers", mænd, der fik betaling for at bo i bjergene og skyde dyr.

Sikke et erhverv, tænker den moderne jæger, men dengang var det ikke specielt eftertragtet. Deer cullere blev betragtet som eneboere og særlinge. De var provisions-lønnet og blev betalt pr. nedlagt dyr, og et drab var ikke bekræftet, før man havde leveret halen fra dyret.

En af disse tidlige deer cullere, Dave Ratcliffe, har fortalt denne dramatiske beretning om en af sine oplevelser:

"Jeg stalker langs en højderyg, da jeg på 20 yards støder på tre hjorte. Jeg når at skyde den ene, før hunden Chubby stikker efter de to andre. Han jager dem rundt inde i bushen, mens jeg står og råber besværgelser og tidlig død efter ham, og pludselig kommer hjorten farende direkte mod mig med Chubby lige i hælene. Jeg skyder hjorten, og den falder lige ved siden af den første. Da jeg stiller mig overskrævs over den for at skære halen af, når min kniv kun lige akkurat at røre hjorten, før den springer op og stikker af med mig siddende på toppen! Jeg griber fat omkring flankerne og holder fast for mit kære liv, imens den løber med hunden hængende i hal-sen. Den må have løbet et halvt hundrede meter, før det lykkes mig at få tvunget dyret ned og få skåret halsen over på det. Hjorten kunne for min skyld have rendt ad hel-vede til, hvis den bare havde gjort det, efter jeg havde skåret halen af!"

HÅR PÅ BRYSTET

Deer cullerne var mænd med hår på brystet. De levede i halve år ad gangen inde i bjergene, hvor de fik tildelt en dal, som de skulle rydde for krondyr. I starten trængte de ind og slog selv spor, så de kunne komme frem og tilbage omkring deres lejr. Nogle gange var de heldige at kunne bruge hest.

Lejren bestod ofte af gamle kanvasstoffer spændt op omkring træer og med åbent ildsted. Senere fik deer cul-lerne tilladelse til at bygge hytter, de kunne bo i, men de måtte selv stå for transport af byggematerialer, og en mand kunne f.eks. kun bære fire tagplader a 80 x 240 cm ind i bjergene, så det var hårdt arbejde. I alt blev der bygget 750 af disse huts og mere end 100 km vandrespor for-met af deer cullerne i løbet af den periode, de opererede i bjergene. Fra 1930'erne og frem til midten af 1960'erne dræbte deer cullere mellem 8.000 og 92.000 krondyr om året – til fods!

En anden af deer cullerne, Phil Barron, har fortalt om, hvordan han i de tidlige 1930'ere skød krondyr nær Lake Ohau. På én dag skød han og hans kompagnon, Jack McNair, 120 stykker kronvildt, før de løb tør for krudt og ►

Den legendariske bulldogger Jeff Carter.

"Gotcha gunnen" har her netop skudt nettet af sted, som succesfuldt har ramt en flygtende hind.

"Bulldoggeren" Jeff Carter her med en i den grad levende spidshjort, han succesfuldt havde sprunget ned over, og overmandet ved at bryde den ned i græsset.

PÅ JAGT I VORE DAGE

Jagt i New Zealand er gratis på offentligt område og har stort set altid været det. Dog nytter det ikke noget at valse ind og tro, at man kan skyde og fiske overalt. New Zealand har regler. Jægere, der ønsker at besøge landet, skal erhverve sig et 'visitor firearms license', som koster 25 nz dollars. Dermed kan man indføre sin riffel til landet og gå på jagt. Dette kræver dog, at man fremviser sin våbentilladelse fra sit eget land. Derefter får man en brochure med "De syv basisregler", som også bruges, når indbyggere i landet skal have deres våbentilladelse. En våbenkuffert er politiet vældigt glade for, at skyderne er i, og ligeledes, at bundstykket er separat opbevaret.

Endelig er et besøg i den lokale Department of Conservation-butik den sidste barriere, inden man kaster sig ud i det vilde eventyr. De udsteder et jagttegn for det pågældende område. Våben og ammunition kan nemt købes, så længe man har riffeltilladelsen ved hånden, og alle gængse kalibre er at finde i butikkerne.

DIN EGEN JAGTHYTTE

Hytterne og bivakkerne, der er at finde i New Zealands "back country", er vedligeholdt af det statslige departement for naturbeskyttelse, DOC. Jægere, der ønsker at bruge disse som base for deres jagttur, skal betale et beløb på mellem fem og 35 nz dollars pr. nat. Pengene går ubeskåret til vedligeholdelse af hytteren. Skal du på jagt flere gange i årets løb, kan det bedre svare sig at købe et årligt "hut pas" til 90 dollar. DOC administrerer over 900 officielle "back country huts" – et fantastisk system, der ikke findes mange steder i verden.

► kugler. De havde drevet hoveddelen af rudelen ind i en stor dal, hvorfra dyrene ikke ville kunne slippe væk. Phil havde langsomt sneget sig ind på en gruppe, der sad fast i en lavning fyldt med sne. Få yards væk fra dem tog han sigte med sin trofaste .303 med korn og kær og sendte ét skud af sted. Hurtigt måtte han springe for livet, da hele fire kronstyr faldt livløse ned!

Sådan en historie er langt fra unik blandt de gamle hårdføre deercullere, for kronstyrerne var bogstavelig talt overalt. Der er også beretninger om kronstyr, der dukkede op i lejren midt under aftensmaden, eller at deer cullerne trådte på dem, mens de pørschede rundt i bjergene. En fortæller om en hind, han måtte skyde på hele syv gange, fordi den blev ved at rejse sig, men da han kom hen til det forendte dyr, lå der syv døde hinder inden for fem meters radius.

VENISON RUSH

I 1960'erne blev kommercielle operatører involveret i udryddelsen af klovbærende vildt. En af dem, sir Tim Wallis, lejede i 1965 en helikopter med tilhørende pilot, hvormed han opsamlede sine nedlagte kronstyr. Han opdagede hurtigt, at der var store penge i at fragte de døde dyr til slagteren via helikopter, så han anskaffede sin egen helikopter og lærte at flyve. Han begyndte at skyde dyrene fra helikopter, og derefter gik det hurtigt. I 1970 sås omtrent 60 helikoptere flyve rundt i bjergene med en skytte i og nedlagte dyr hængende underne.

Det var en god forretning: En helikopter, pilot og skytte kunne nemt skyde og fragte 100 stykker kronvildt ud om dagen, og det kunne blive helt op til 200 stykker til en samlet værdi af omkring 17.000 newzealandske dollars.

Det satte gang i en veritabel guldfeber, the venison rush – hjortefeberen. Uautoriserede helikopterpiloter støvsugede bjergene for kronstyr, men de blev også selv jaget vildt. Rappporter om, at helikoptere blev beskudt fra jorden, brandstiftelse af hangarer, sabotage i form af sukker i tanken, kæder, der blev kastet over roterende rotorblade, samt korporlige slagsmål på toppen af bjergene ryddede forsiderne. Til sidst måtte regeringen sætte luftvåbnet ind for at sætte en stopper for den eskalerende venison-krig.

HOP FRA HELIKOPTER

I 1969 tillod en lov at farme kronstyr, og adskillige helikoptere blev konverteret fra krigsmaskiner til tilfangetagelses-helikoptere. Den tidlige metode blev kendt som bulldogging: Raske unge mænd kastede sig ud fra helikopteren for at lande på et løbende stykke kronvildt, fælde det ved at tvinge dets hoved rundt, binde benene forsvarligt sammen og til sidst anbringe det i en kanvaspose. I mange tilfælde missede jægerne springet, og det betød mistede tænder, flænger og brækkede knogler.

Andre metoder så dagens lys: Pile, som gav et elektrisk chok ved anslag, bedøvelsespile og ikke at forglemme den mest populære: "Gotcha gun", en pistol monteret på helikopteren, der affyrede et net ud over det flygtende dyr.

Eventyrlig jagt i New Zealand.

Helikopternes indsats gjorde et kæmpemæssigt indhug i den newzealandske vildtbestand, og gradvis forsvandt de gamle deer cullere. Efter mere end et halvt århundrede var dyrene under kontrol, men naturen var stadig påvirket, ikke kun af dyrenes aftryk, men også af menneskets. Skrald, byggematerialer, landingsbaner i bjergene, kollapsede hytter, gamle, forladte miner, kæmpemæssige jordskred m.m. betød voldsomme ændringer i landskabet.

Det newzealandske Department of Conservation, DOC, har været meget bevidste om dette og har gjort en stor indsats for at genoprette naturen og bringe den tilbage til det, den var inden menneskets ankomst.

Nu om dage sker der stadig jævnlige helikopterreguleringer for at holde dyrestanden nede, og særlige giftampuller bliver lagt strategiske steder med det formål at dræbe possummer og andet skadevildt.

Jagten i New Zealand er i dag en skygge af, hvad den var i de glade deer culler-dage. Ikke desto mindre får landet besøg af vældig mange jægere fra nær og fjern. For selv om der er længere mellem dyrene – og succeserne – rykker den særlige newzealandske jagtform i jægere verden over. Det er en livsstil, der handler om at stole på sig selv og om at tage ansvar. Om at leve og overleve i bjergene, respektere naturen og at værdsætte det ægte jagtinstinkt. ►

DET NYE VILDT

Krondyr: Indført i over 100 forskellige udsætninger, første gang i 1851 og sidste gang i 1924. Krondyret er udbredt over hele New Zealand og trives i dag i størstedelen af New Zealands nationalparker.

Dådyr: Indført af 24 forskellige omgange fra 1860 til 1910. De lever især i den centrale del af nordøen og i stort omfang på den sydlige del af sydøen.

Sikahjort: Indført fra Woburn Valley Park i England i 1905. Udsat i den centrale del af nordøen og lever stadig på New Zealand. Kaldes "jap deer" lokalt.

Wapiti: 18 stk. fra Rocky Mountains kom til New Zealand tilbage i 1905, hvor de blev udsat i George Sound. Wapitien begyndte efter krondyrets massive udbredelse at blande sig med krondyr. Det har skabt hybrider, som man aktivt forsøger at udrydde. Den sidste fuldblods wapiti er sandsynligvis forsvundet. Man indfangede dog tilbage i 1981 200 fuldblods wapiti-elge og døbte dem "The Crown Herd". De holdes på en farm, som Fiordland Wapiti Foundation ejer, med henblik på senere udsættelse.

Sambardyr: Bestanden af det oprindeligt srilankanske dyr tæller i dag omtrent 500 eksemplarer. De nedstammer fra kun to sambardyr, der blev udsat i 1875 ved Rangitikei River på nordøen og er stadig at finde ved Bay of Plenty samt ved den sydvestlige kyst, Wanganui.

Javan Rusa: Blev fejlagtigt udsat i 1907 som sambardyr. Fejlen fandt man først ud af i 1955. Dyret lever stadig i skrubbet omkring Rotorua-distriktet.

Virginia Whitetail: Importeret til New Zealand fra New Hampshire ved to udsætninger i starten af 1900-tallet – på den sydlige ø, Stewart Island og ved Lake Wakatipu, hvor de stadig lever.

Den legendariske "deer culler" Percy Lyes.

Elg: Blev fragtet til New Zealand i 1910, hvor i alt 10 dyr blev udsat ved Supper Cove, Dusky Sound. Elgen trivedes dog aldrig, og i 1952 blev den sidste bekræftede tyr skudt ved Herrick Creek af den legendariske deer culler Percy Lyes. Nu om dage er elgen i Fiordland blevet en myte, og der findes mennesker, som gennemsøger de ufremkommelige sumpe for at bevise, at elgen stadig findes.

Vildsvin: Bragt til landet af kaptajn James Cook i 1773 for at sikre mad til kommende ekspeditioner. Der blev undervejs udsat svin på forskellige små øer til hjælp for eventuelle skibbrudne. I det næste århundrede fulgte adskillige udsætninger, og i dag trives vildsvinet i størstedelen af New Zealand. Her findes en særlig tradition med at jage vildsvinet med hunde og kniv.

Vildtlevende ged: Fragtet til landet af James Cook i 1773 samt af de første nybyggere som fødekilde og ukrudtskontrol. I dag lever gederne over det meste af landet samt på en del af de omkringliggende øer.

Chamois-antilope: Blev givet til New Zealand som en gave fra den østrigske kejser, Franz Josef I, i forbindelse med, at en gletscher på vestkysten fik hans navn. Gemen ankom i 1907 og blev udsat i Mount Cook-regionen. I dag findes den stort set overalt på sydøen.

Himalayan Tahr: Indført i 1904 med henblik på alpin-jagt. Tahren fandt sit rette element i de sydlige alper på sydøen, og efterfølgende så man antallet eksplodere. Tahren trives stadig i New Zealand, om end i et mere kontrolleret omfang.